

VIII. Befejezés.

Mint az előzőkben már említettem, a belső tartalék-tikai kérdés, mert a jelenlegi kiegyensúlyozatlan gazdaságkérdése nem doktrinaer, hanem elsősorban gazdaságpolitikai helyzetben igen nagy jelentősége van annak, hogy a vállalatok vezetőinek rendelkezésükre áll-e a vállalatok megerősítésének egyik fontos eszköze: a belső tartalékolás törvényben biztosított lehetősége.

A legideálisabb megoldásnak az látszik, ha a gazdasági élet megkapja törvényben biztosítva a belső tartalékolási szabadságot a vállalat megerősítése és az egyenletes osztalék biztosításának határáig, mert ez a megoldás az, amely legjobban biztosítja a vállalat, a részvényes és a köz érdekét.

A szabadság megadása mellett azonban gondoskodni kell a korlátok betartásáról és az esetleges visszaélések megakadályozásáról, a kötelező revízió bevezetésével.

A gazdasági életnek szüksége van a belső tartalékolás szabadságára, ennek ellenében a köznek és a részvényesnek szüksége van a kötelező revízióra.

A belső tartalék-kérdés helyes megoldásának két sarkpontja tehát:

a belső tartalékképzés szabadsága (de nem szabadsága)

és a kötelező revízió.

GAZDASÁGI SZEMLE

A karteljavaslat az országgyűlés előtt.

A jelenleg az országgyűlésen tárgyalás alatt levő karteltörvényjavaslat (hivatalos nevén „törvényjavaslat a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról“) számos tekintetben eltér az ehelyütt a Jogászegylet vitájával kapcsolatban ismertetett első tervezettől. Az érdekképviseltek, szak- és tudományos testületek számtalan ankétja és hozzászólása folytán széles körökben ismertté vált tervezettel szemben a legkülönbözőbb befolyások próbáltak érvényesülni; ezek a hatóerők azonban nem sűrűsödtek egyetlen eredővé, hanem rendszertelenül, keresztül-kasul átfomálták a tervezetet, annak mindig olyan ponjaira igyekezvén hatni — ahol legkisebb az ellenállás. Hogy a javaslatnak ez a folyamat nem válhatott javára, az kézenfekvő és egyáltalában nem csodálatos ennekfolytán, hogy az tagadhatatlan stiláris és felépítésbeli haladás ellenére a tervezettel szemben átgondolt-ság és egyöntetűség tekintetében némi visszaesést mutat.

I. A kormányjavaslat 17 §-ra oszlott, amelyhez a képviselőház egyesített igazságügyi és közgazdasági bizottsága fűzött még egyet — az ominózus 17. §-t, amely az eredeti szöveg 16. és 17. §§ (utóbbi most 18-as számot nyert) közé lépett. Az 1. §. adja a kartelek fogalmi meghatározását, a 2—4. §-ok foglalkoznak a megállapodás bemutatásával és a kartelképviselővel, az 5. §. intézkedik a megalakítandó Kartelbizottságról, a 6—7. §-ok a speciális kartelviisszaélésekkel szemben alkalmazandó retorziókról, a 8—10. §-ok szabályozzák a kartelbírótság — különbírótság — szervezetét és eljárását, a 11—13. §-ok megállapítják a rendes és választott bíróságoknak kartelügyekben a jövőben gyakorolható ingerenciáját, a 14—15. §-ok a kartelbírótság által kiszabható rendbírságokat, a 16. §. átmeneti rendelkezést tartalmaz a törvény életbelépésekor már fennállott kartelekre, a 17. §., — amelyet a bizottság iktatott be — bizonyos piaci megállapodásokat poenalizál, végül a 18. §. az életbeléptetésről gondoskodik.

Az 1. §. elejtette a tervezetben foglalt szerencsétlen exemplifikációt, ehelyett kitágította a törvény hatálya alá eső megállapodások körét. Amíg a tervezetben csak *vállalkozóknak* közszerűségi cikkekre vonatkozó megállapodásai kerültek szabályozás alá, addig most már minden, a gazdasági versenyt korlátozó, bármely árura vonatkozó megállapodás kartelnek tekintendő. Sőt idevágának azok a megállapodások és határozatok is, amelyek a gazdasági versenyt nem korlátozzák, hanem valamilyen formában *szabályozzák*.

A bejelentésre vonatkozó rendelkezések annyiban változtak, hogy most már nem akármilyen kartelmegállapodást kell bejelenteni, hanem csak olyat, amelyben legalább egy kereskedelmi társaság, vagy legalább egy olyan ipari vagy kereskedelmi vállalat vesz részt, amely húsznál több alkalmazottat foglalkoztat. A bejelentésnek nem — mint eredetileg kontemplálva volt — a szabadalmi bíróságnál, hanem a közgazdasági miniszternél kell megtörténnie, aki jogosított a bejelentési kötelezettséget egyéb megállapodásokra és határozatokra is kiterjeszteni, — amennyiben azok az 1. §. alá esnek. Az összes bemutatott okiratokat bizalmasan kell kezelni és különösen ügyelni kell az üzleti és gyártási titok megőrzésére. Precizirozza a javaslat azt is, hogy kit terhel a bemutatás kötelezettsége: mindazokat, akik a megállapodást kötötték, vagy a határozatot hozták, ha azonban a kötelezettek egyike a bejelentést szabályszerűen elvégezte, a többi is szabadul kötelezettsége alól.

A bejelentéssel egyidejűleg, úgy amint azt már a tervezet megszabta, egy vagy több törvényes képviselőt is tartozik a kartel kijelölni, ennek elmulasztása esetén a képviselőt a kartelbírótság jelöli ki, és pedig a javaslat újításához képest, a kamarai lajstromba bejegyzett ügyvédek közül. A kartelbizottság szervezete is változást szenvedett. Erősen

megnövekedett a kormány befolyása. Amíg a tervezet szerint az elnökön és alelnökön kívül a 26 tag közül csak 6 függött kormánykinevezéstől, addig az új bizottság, — amely az elnökön és helyettes elnökön kívül csupán 9 tagból áll — valamennyi tagját az összminiszterium, a bizottság elnökét és helyettes elnökét pedig az államfő nevezi ki. Érvényes határozathoz 5 tag jelenléte szükséges; olyan tag, aki valamilyen ügyben érdekelt, ez ügyben nem járhat el. Ha ilyenkor az a termelési ág, amelyet a tárgyalás alatt álló ügy érint, képviselőt nélkül maradna, a bizottság elnöke egy ad hoc behívandó póttaggal láttatja el az illető termelési ág képviselőjét.

A kartelviisszaélések elleni küzdelem tekintetében legfontosabb módosítás az, hogy a tervezetben kialakított magánjogi keresetet a javaslat mellőzi. A kartel ellen csakis a közgazdasági miniszter léphet fel, és pedig három irányban: a) megkísérélhet esetleg kartelviisszaéléseket, az érdekelttel folytatott egyeztető tárgyalás útján, békésen kiküszöbölni; b) igénybevehet közigazgatási jellegű retorziókat, így megvonhat adó-, vám- és tarifakedvezményeket, kizárhat közszállításokból, javaslatot tehet az összminiszteriumnak egyes vámtételek leszállítása végett, stb. és végül c) a kartelbíró-sághoz úgynevezett közérdekű keresetet nyújthat be, a közgazdaság vagy közjó érdekét veszélyeztető kartelalakulat felszámolása, az ilyen alakulatot létrehozó megállapodás végrehajtásától való, illetőleg az ilyen megállapodásból eredő tevékenységtől való eltiltás iránt. A közérdekű kereset megindításának elrendelését a közgazdasági miniszternél bármely hatóság vagy magánfél kérheti.

A kartelbíró-ság, ellentétben az eredeti elgondolással, nem a tábla, hanem a Kúria kebelében szerveztetik meg és ennek megfelelően határozata ellen jogorvoslatnak nincs helye. A bíróság a Kúria másodelnöke vagy egyik tanácselnöke elnöklete alatt ötös tanácsban ítélkezik, tagjai közül kettő laikus ülnök, akiket esetről-esetre az eljáró tanács elnöke jelöl ki az igazságügyminiszter által összeállított lajstromból. Az eljárás, amennyiben a karteltörvény kifejezetten mást nem rendel, a Pp. szerint folyik le. A magyar kir. államkincstárt azonban a kereset elutasítása esetében sem lehet perköltségben marasztalni. A kartelbíró-ság, amint ezt már a tervezet megállapította, ideiglenes intézkedéseket is tehet.

Annálfogva, hogy a magánfél speciális kartelkeresettel nem léphet fel a kartelbíró-ság előtt, szükségesnek mutatkozott annak szabályozása, hogy a rendes és különösen a választott bíróságok mennyiben járhatnak el kartelügyekben. Ellentétben a tervezettel, amely szerint kartelmegállapodás érvénytelenítése iránti perek a kartelbíró-ság hatáskörébe esnek minden esetben és csupán egyéb, a karteljogviszonyból eredő perekben járhat el rendes bíróság most már a dolog

természete szerint, mint minden magánfél által indított perben, ilyenkor is a rendes bíróság ítélkezik. A rendes bíróság joghatóságát megállapodással sem lehet kizárni. Ha viszont választott bíróság jár el az ügyben, úgy ennek a határozatát a kir. kincstári jogügyi igazgatóságnak is ki kell kézbesíteni. Utóbbi azután a közgazdasági miniszter utasítására érvénytelenítési pert tehet folyamatba az ítélettel szemben a Pp. 784. §-ában említett okok és amiatt, hogy az ítélet a karteltörvény valamely rendelkezését sérti. A választott bíróság ítéletét a kincstári jogügyi igazgatósághoz történt kézbesítést követő 15 nap eltelte előtt végrehajtani nem lehet és ugyancsak felfüggesztendő a végrehajtás természetesen akkor is, ha az előbb említett érvénytelenítési pert megindítják.

A 14. és 15. §-ok fenntartják a kartelbíróság számára a tervezetben megadott, annyit támadott korlátlan bírságozási jogot.

A teljesen új 16. §. — a bizottság által módosított szövege — értelmében a törvény életbeléptekor már fennálló, írásba még nem foglalt kartelmegállapodásokat és határozatokat az életbelépéstől számított harminc napon belül kell írásba foglalni és ugyanazon időponttól számított 45 napon belül kell bemutatni, amennyiben a bemutatási kötelezettség azokra kiterjed. A 18. §. intézkedik arról az esetről, ha a közgazdasági miniszteri állás nem volna betöltve; ilyenkor a törvényben reája ruházott hatáskör a kereskedelmi miniszterre száll át.

Végül a képviselőházi bizottság által beiktatott, a közvéleményben nagy port felvert 17. §. kimondja, hogy „kihágást követ el, aki mással összebeszél vagy együttműködik avégett, hogy a piac felett uralkodó helyzetük kihasználásával a vásárra vitt mezőgazdasági cikk megfelelő piaci árának kialakulását a vételtől tartózkodás útján vagy más módon a termelők hátrányára mesterségesen befolyásolják“. E kihágás miatti eljárás a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik.

II. Ha az első tervezetről ugyanezen helyen a Jogászegylet vitájával kapcsolatban néhány hónapja azt írhattuk, hogy az nélküli az egységes gazdaság- és jogpolitikai elgondolást, akkor a javaslatról meg kell alapítani, hogy az ebből a szempontból nem sikerültebb elődjénél. Nem világlik belőle, hogy mi is tulajdonképpen a mi gazdaságpolitikánk iránya: a liberális-kapitalisztikus termelési rendhez való ragaszkodás-e, vagy pedig továbbhaladás az államszocializmus felé. Nem tűnik ki az sem, hogy miért is van szükség karteltörvényre, hogy mi is az elérni kívánt célja a törvényelőkészítőknek. Azt érzik-e, hogy jogbizonytalanság van-e a kartelek jogviszonyai körül, hogy az eddigi megállapodások nem szabatosak és nem elég kimerítőek-e és hogy ezért az egész matériának egy új, a felek esetleges feledékenységét, meg-

állapodásaik fogyatékoságát pótolni hivatott, diszpozitív jellegű szabályozásra van szükség? Vagy egyszerűen a büntetőtörvénykönyv novellájáról van itten szó, amint azt különösen a gyáripar részéről elhangzott bírálatok hajtogatják? Vagy talán jogi eszközöket kívántak nyújtani a céltudatos, egységes, nagykoncepciójú állami gazdasági politika sikeres végrehajtása felett őrködő közigazgatási hatóságok számára, azok ellen a magángazdasági alakulatok ellen, akik ebbe a koncepcióba nem akartak beleilleszkedni? És utóbbi esetben mire kell vajjon ügyelni a hatóságoknak, arra-e, hogy a kartel árpolitikája a kormányhatalom által elérni kívánt nemzeti jövedelemelosztást ne másítsa meg és ne idézzen elő ennek folytán szociális megrázkódtatásokat, vagy pedig arra, hogy a kartel ne hatalmasodjék el túlságosan, hogy az állami mindenhatóság és különösen mindenhovaelhatóság eszményének sérelmével ne jusson túlságos erőre egy *magán*-alakulat?

Bár a miniszteri indokolás többször is hangsúlyozza, hogy a kartelszabadság alapján áll, hogy „az 1. §. inkább abban az irányban jelent haladást, hogy a kartelszerű megállapodásról elismeri, hogy érvényesen jöhet létre“, a javaslat a kartelmagánjog érdekében nem tesz semmit. Mert az az egyetlen intézkedés, hogy a kartelszerződés érvényességi kelte az írásbeliség, édes-kevés. S a javaslat arra se igen ad módot, hogy a kartelmagánjogot kifejlesztő bírói gyakorlat alakuljon ki — erre a magánfél kereseti jogának, különben mindenképen helyeselhető, megvonása folytán nem nagyon van kilátás.

Ha a karteltörvényjavaslatból törvény lesz, az rendszerintilag bizony a közigazgatási jog keretében kell, hogy helyet foglaljon. A kartelügy a közigazgatási jogviszonyok sorába kerül, az állami bürokrácia belügyévé lesz. Erre igen élesen mutat a Kartelbizottság összetételében beállott változás. A miniszteri indokolás avval magyarázza ezt, hogy a bizottság pártatlanságának ez a legmegbízhatóbb garanciája. De nagyon kevésbé meggyőzőnek tartjuk Kelemen Sándorral együtt (l. Kelemen Sándor: Miért nem alkalmas a karteltörvényjavaslat jelenlegi formájában a kartelkérdés szabályozására. Budapest, 1931. 13. o.). Az állam nálunk sok mindenfélét monopolizál a gyufától kezdve a közlekedésig. Hogy a pártatlanság is állami monopólium tárgyát képezi, az mindenesetre új előttünk.

Különösen mutatja a közigazgatás felé való elfordulást, vagy ahogy a kereskedelem hivatalos érdekképviselője az OMKE álláspontját jogi formába öntő Kelemen mondja: „pálfordulást“, a magánfél kereseti jogának kiküszöbölése. Ez a módosítás, amely bizonyára azon aggályok megnyugtatósa végett vívódott keresztül, amelyek a zsarolások melegágyát látták ebben a kereseti jogban, nagyban-egészben

helyeselhető. Nem lehet egyetérteni Kelemen Sándornak avval az érvelésével, hogy a közérdek és a magánérdek úgy viszonylanak egymáshoz, mint az eredmény az okhoz, hogy a magánfél gazdasági megsemmisítésének — tehát magánérdek sérelemnek — szükségképeni következménye az árfelhajtás: tehát közérdeksérelem. Nem lehet azt sem elfogadni, hogy ebből logikusan meg kell adni a magánfélnek is az aktorátust a kartelbíróság előtt. A mai jogrendben még mindenkinek szabad versenytársát elvileg tönkretenni, — a *qui suo iure utitur neminem laedit* — az individualizmusnak ez az alapvető tétele ma még fennáll a mindinkább gyarapodó ellenkező kivételek dacára. Nem lehet az állam vagy a társadalom bajának feltüntetni, ha nem A., hanem az őt tönkrekonkuráló B. lesz fűszeres a Kishid uccában. És az sem biztos, hogy az árak felhajtása is mindenképen közérdekellenes. Bizonyára nem az egy fejlődő gazdaságban, ahol egyformán növekszik a vállalkozói nyereség, a munkabér, a földjáraadék.

Hogy a törvényhozó szeme előtt nem a kartelmagánjog kiépítése, hanem bizonyos gazdaságpolitikai célkitűzések lebegtek, azt végül két törvényhely mutatja. Mindenekelőtt a 2. §-nak az az intézkedése, amely a kartelmegállapodások bemutatásának kötelezettségét csak olyan kartel tekintetében tartja fenn, amelynek tagja legalább egy kereskedelmi társaság, vagy pedig egy olyan kereskedelmi vagy ipari vállalat, amely húsznál több alkalmazottat foglalkoztat. Világos, hogy ennek folytán fokozott ellenőrzés alá csakis a nagyipar vagy esetleg a kereskedelem esik, de semmiképen sem az esetleg kartelbe tömörült mezőgazdaság. Másrészt a 6. §. utolsó bekezdése, amely kiterjeszti a törvény hatályát olyan vállalatra is, amely *mással való megállapodás vagy együttműködés nélkül* a piac felett uralkodó helyzetének kihasználásával egyedül is oly tevékenységet folytat, amely a közgazdaság vagy a közjó érdekét veszélyezteti. — Itt a tényleges monopóliumokról, illetőleg azok árpolitikájáról van szó.

Viszont azonban, ha így áll a helyzet, minek akkor a javaslatot magánjogi mázzal bevonni? Van-e szükség egyáltalán ilyen körülmények között kartelbíróásra? Előreláthatólag az esetek túlnyomó részében a bírói döntés nem lesz egyéb, mint a meghallgatott szakértők — többnyire a kartelbizottság, vagyis a kormány — véleményének egyszerű ismételése, mert annak megállapításánál, hogy valamilyen ár (a kartelkérdés mindig árkérdés) a közjót vagy közgazdaság érdekét sérti-e, a bíróság mindig szakértőkre lesz utalva. De ettől eltekintve a közgazdasági miniszternek annyival gyorsabban és biztosabban ható szankciót bocsájt a 6. §. rendelkezésére (vám- és adókedvezmények megvonása, stb.) hogy teljesen céltalan lesz a kartelbírószághoz fordulni, — ha csak a miniszter nem fogja „*verschämter Reicher*“ módjára ha-

talmi eszközeit véka alá rejteni. A miniszteri indokolás avval a kijelentéssel vél a pusztán közigazgatási beavatkozás elégtelen voltát bizonyítani — amely közigazgatási beavatkozásra elvégre a végrehajtó hatalomnak eddig is volt joga s módja — hogy pl. vámtarifa és a fuvardíjszabás tételeinek megváltoztatása ártatlanokat: a kartelen kívül állókat is sujtana. Ez az okfejtés sem teljesen meggyőző. Vagy monopoliumbhelyzetben van egy vállalkozói egyesülés, vagy uralma alatt tartja teljesen, vagy túlnyomó részben a piacot vagy nem. Előbbi esetben a vele szemben alkalmazott retorzió nem érinti — ilyenek nemlétében — az ártatlan versenytársakat. Utóbbi esetben pedig egyszerűen nincs — kartelről szó.

Tisztán csak az áll: az állami beavatkozás körét a javaslat nagymértékben kiterjeszti. A 6. §. 3. és 4. pontjai szerint a miniszterium közérdekellenesen működő kertelt vám-, adó- és fuvarkedvezményekből, közszállításokból kizárhat, iparrendészetileg megrendszabályozhat, még akkor is, ha különben ezeknek az intézkedéseknek törvényes előfeltételei nem is forognának fenn. Tehát pl. meg lehet vonni a már engedélyezett állami (az 1907:III. tc. szerinti) kedvezményeket bármely iparvállalattól akkor is, ha a vonatkozó miniszteri határozatban előírt — rendszerint igen terhes — feltételeket hiánytalanul teljesíti, csak annak a ténynek alapján, hogy olyan kartelnek tagja, amelynek működése a miniszter véleménye szerint „a közgazdasági érdeket“ sérti.

III. Az a körülmény, hogy a kartelfórumok kérdése ilyen bonyolult megoldást nyert, a legsúlyosabban abban fogja éreztetni hatását, hogy kartelügyekben egyöntetű és kimerítő bírói gyakorlat kifejlődésére nem igen van kilátás. Pedig erre igen nagy szükség volna a javaslat némely szerkesztési fogyatékosága és különösen fogalommeghatározásainak tág volta miatt. Csak látszólag nyújt ez ellen orvoslást a 12. §. 1. bek., amely szerint „a kartelbíróóság határozata mind a rendes, mind a választott bíróságot köti“. Mert a törvényjavaslat strukturája olyan, hogy ennek a karteljog egységét fenntartani hivatott, ennek a legfőbb kartelügyi semmitűszéknek szánt kartelbíróáságnak az esetek legnagyobb részében vagy nem lesz alkalma nyilatkozni, vagy ha igen, ez még nagyobb komplikációt fog okozni, mert vagy pusztán elvi jelentőségű, a konkrét eset szempontjából nem jelentős döntést fog majd hozhatni, vagy pedig kénytelenek leszünk ítéletek jogerejéről vallott eddigi felfogásunkat revideálni. A 12. §. 2. bek. szerint u. i. úgy a rendes, mint a választott bíróságnak, amennyiben az előtte folyamatban levő kartelkérdést érintő per elintézése végett azt a kérdést kell eldöntenie, hogy a megállapodás vagy határozat, vagy alakulat működése a közjót vagy a közgazdasági érdeket sérti-e, az eljárást fel kell függesztenie és a m. kir. közgazdasági mi-

niszterhez kell fordulnia, hogy a közérdekű per megindítása végett intézkedjék annak megállapítása végett, hogy az inkriminált határozat stb. közjó- vagy közgazdaságellenes-e. Ebben a rendelkezésben minden világos, kivéven a „kell“ szót. Mit jelent az, hogy „kell“? Azt-e, hogy a felek valamelyikének indítványára ezt a bíróság köteles megtenni? Ebben az esetben mindazok a vészes következmények beállanak, amelyekről a tervezet kritikussai a magánfél kereseti jogával kapcsolatban féltek. Minden pert, amelyet a kartel szerződés-szegő tagjaival szemben majd folyamatba tesz, a legrossz-hiszeműbb védekezésekkel lehet majd elhuzni. Mert nem kell mást indítványozni, mint azt, hogy az eljáró bíróság terjessze fel az iratokat a megállapodás turpis voltának megállapítása végett a miniszterhez. A minisztériumban majd pihen az akta némi ideig, onnan eljut a kincstári jogügyi igazgatósághoz, ott is állomásozik majd egy pár hónapig, majd végül eljut a kartelbírósághoz, ahol alkalmasint szintén nem lesz nyomban döntés. Ha viszont úgy értelmezzük ezt a törvényhelyet, hogy csak a bíróság szabad belátásától függ, hogy a kartel turpis voltának kérdésében a kartelbírósághoz forduljon, akkor megtörténhet az, hogy egyrészt a minisztérium — amely nincs a per megindítására kötelezve — az eljáró rendes vagy választott bíróság ezirányú előterjesztését egyszerűen, indokolás nélkül visszautasítja, amikor is az eljárást a törvény értelmében folytatni kell, azaz olyan fórumnak *kell* majd egy ügyben döntést hozni, amely maga állapította meg önmagáról, hogy szakértelme — nem kielégítő. De megtörténhet az is, hogy a bíróság enuncialja, hogy ő prima vista a kartelbíróság minden további megkérdezése nélkül is megtudja állapítani az előtte fekvő megállapodásról, hogy az sem közjó- sem közgazdaságellenes és ennek folytán kötelezi a karteltagot annak teljesítésére vagy elutasítja keresetével a megállapodás enkolcstelen voltát vitató outsidert. Ez utóbbi nem él jogorvoslattal, hanem mint magánfél a 7. §. 3. bek. értelmében kéri a minisztertől a közérdekű kereset megindítását. A miniszter ennek eleget is tesz és a kartelbíróság megállapítja, hogy a szóbanforgó megállapodás közgazdaságellenes. Mi lesz most már a közben jogerőre emelkedett rendes bírósági ítélettel? Mi lesz a jogegységgel? Perrendtartásunk alapjait ingatná meg, ha ilyen esetben a rendes bíróság ítéletétől megvonnák a jogerőt. Mert az még elképzelhető volna, hogy ezen az alapon a rendes bíróság ítélete ellen perújításnak volna helye, de hát ezt is külön kifejezésre kellene juttatni a törvényben. Vagy talán a Pp. 563. §-ának 11. pontja alá fogják szubszummálni ezt az esetet? Nem valószínű. Ha viszont a kartelbíróságnak ilyen határozata csak olyasforma jelleggel fog bírni, mint a Bp. 491. és 492. §-ai értelmében a jogegység érdekében használt perorvoslatok folytán hozott határozatok, — azaz nem

fogja érinteni a konkrét eseteket — annak akkor igen kevés praktikus jelentősége lesz.

Hogy a joggyakorlat egysége nincs biztosítva, az különösen azért kár, mert a törvénynek sok helyen lesz szüksége bírói interpretációra. Itt van mindjárt az 1. §, amely a kartelmegállapodások fogalmi körébe soroz minden árura vonatkozó és a gazdasági versenyt nemcsak korlátozó, hanem bármilyen formában szabályozó megállapodást, tekintet nélkül arra, hogy ki kötötte. Így pl. ennek alapján kartelmegállapodásnak (!) lehet tekinteni minden versenytilalmi megállapodást, annak lehet tekinteni azt is, ha a munkaadó vállalatából kiváló munkaadóval szemben, valamilyen társaság feloszlásánál az egyik társ a másikkal szemben kiköti, hogy az, mondjuk, tíz éven át a Dunántúlon, egy bizonyos cikkkel nem kereskedhet. Ez is árura vonatkozó, a gazdasági versenyt szabályozó megállapodás lesz. Ebbe is belenyúlhat majd a közgazdasági miniszter; ennek alapján is kizárhat valakit pl. egy közszállításból. Hogy azután tényleg ez volt-e a ratio legis, azt csak egy nagyon elmélyedő, állandó bírói gyakorlat tudná megállapítani, amire sajnos a fentiekhez képest nem sok kilátás van.

De különösen fontos volna a jogbiztonság és a gazdasági élet érdekében, hogy a bírói gyakorlat minél előbb megállapítsa, hogy tulajdonképen mi is a közjót vagy a közgazdaságot sértő megállapodás. Mert ez a törvényjavaslatból világosan nem tűnik ki. Ez a kérdés három helyen elszórva, utalások formájában van szabályozva. Az 1. §. amúgy is igen elmosódott definícióját kiegészíti a 6. §., amely szerint a közgazdasági miniszter felléphet, „ha az 1. §. alá eső megállapodás vagy határozat vagy alkalmazásának módja vagy bármely olyan tevékenység vagy magatartás, amely az 1. §-ban megjelölt célt szolgálja, a közgazdaság vagy a közjó érdekét veszélyezteti, különösen ha áru termelését, forgalmát vagy az áralakulást a fogyasztóközönségnek vagy a termelőknek, vagy a szakmabeli vagy más vállalkozóknak hátrányára a gazdasági helyzet által meg nem okolt módon szabályozza“. Ebbe ugyebár minden belefér. A javaslatnak azonban ez nem elég. Ahhoz, hogy a miniszter közérdekű keresetet indíthasson, még szükséges a 7. §. szerint, hogy „az 1. §. alá eső megállapodás vagy határozat vagy alkalmazásuknak módja vagy a létrejött alakulat, vagy a 6. §. első bekezdése alá eső tevékenység a jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütközzék, különösen a közgazdaság vagy a közjó érdekét a 6. §-ban meghatározott módon sértse“. Ez a tautologia a legnagyobb mértékben veszélyes és nem nagyon támogatja a bíróságot munkájában.

Végül teljesen tág és használhatatlan, vagy talán túlságosan is használható tényálladáki meghatározást ad a 17. §. Eszerint a rendőri hatóság kötelessége, hogy a helyi piacon

a vásári rendészet körében figyelemmel kísérje azt, hogy a vásári ár szabad és természetes kialakulását összeheszeléssel vagy egyéb mesterséges beavatkozással nem befolyásolják-e. (A Jogászegylet kartelvitája folyamán több oldalról is kétségbevonták, vajjon legmagasabb jogi képzettséggel rendelkező, az állandó szabad mérlegelési „tréning“ folytán megismosodott ítélőképességű felsőbíróságaink hivatottak-e a hajszálfinom mechanizmusú árkérdésbe belenyulni. Ugylátszik ez a probléma az 1929:XXX. előtt kinevezett, tehát még a gyakorlati közigazgatási vizsga letételére sem kötelezett, a dolog természete szerint felsőbb utasítások pontos betartásához szokott rendőrhatósági személyekkel kapcsolatban nem merült fel.) Továbbá e §. szerint kihágást követ el, aki mással összeheszel vagy *együttműködik* avégett, hogy a piac felett uralkodó helyzetük kihasználásával a vásárra vitt mezőgazdasági cikk *megfelelő* piaci árának kialakulását a vételtől tartózkodás útján *vagy más módon* a termelők hátrányára mesterségesen befolyásolják. Elérkeztünk tehát az ármaximálás után az árminimáláshoz, azzal a különbséggel, hogy a maximális ár mindenki előtt ismeretes volt, míg most annak megállapítása, hogy mennyi is a „megfelelő“ piaci ár, a közigazgatási hatóság — melynek szakértelme vitán felül áll — konkrét esetben hozandó, diszkrecionárius döntésétől függ. El kell képzelnünk egy kisebb, helyi piacot — mondjuk Öcsödön vagy Cécén — ahol a piacra kerülő áru oroszlanrészét egy környékbeli uradalom termeli, a vevőközönség pedig összesen két-három pesti gabonacég bevásárlóiból tevődik össze. Az uradalom kéri, mondjuk a pesti tőzsdei ár 110% -át. A bevásárlók erre természetesen nem veszik meg az árut. Az uradalom erre „kénytelen“ azért az árért eladni, amelyet a kistermelők, akik esetleg csak 25—30% -át termeltek a piacra kerülő árunak, elfogadnak. A három bevásárló tehát együttműködésével „mesterségesen“ befolyásolta a vásárra vitt mezőgazdasági cikkek túlnyomó részének áralakulását. Hogy ezek után őket a járásának gazdasági érdekeit szívényviselő szolgabíró — különös tekintettel az uradalom nagy gazdasági jelentőségére, amely munkaalkalmakat terem, stb. — két hónapra becsukja — „e kihágás büntetése 2 hónapig terjedhető elzárás“ — az csak természetes.

A 17. §-nak egyetlen mentsége: hogy azt a képviselőház pléniuma alkalmasint úgyis kihagyja.

IV. Összefoglalásul: a törvényjavaslat nagyon sok kérést nyitva hagy. Nem szabad szemethunyni a kormány nehé helyzetete felett: a sokszor lelkiismeretlen agitációtól felizgatott közvélemény fellépést követelt — minden rossznak kűtfeje — a kartelek ellen. Hogy a „kecske is jóllakjék, a káposzta is megmaradjon“ politika nagyobb gazdasági jelentőségű törvényjavaslatoknál nem igen válik be, azt mutatja, hogy ez a mindenkinek kedvében járó és éppen ezért gyakran

következetlen javaslat — az érdekeltek egyikének sem nyerte el tetszését. Az OMKE karteljogi szakértője, dr. Kelemen Sándor (id. m. l. o.) kevesli, a GyOSz (A karteljavaslat — A Magyar Gyáriparosok országos szövetségének előterjesztése az országgyűlés tagjaihoz) pedig azt ipar- és így gazdaságellenesnek tartja. A törvényjavaslat ebből a politikai kényszerhelyzetből következő fogyatékosságai ellenére — különösen a magánfél kereseti jogának kiküszöbölésével, a bemutatási kötelezettség megszorításával, és a választott bíróságok elismerésével — mindenestre haladást mutat a tervezettel szemben. A túlságosan tág meghatározások folytán pedig legalább is az az előny állott elő, hogy a bíróságok és a törvényt végrehajtó közigazgatási hatóságok kellő ruganyossággal és szabadsággal intézkedhetnek. Hogy ezt a szabadságot hogyan használják majd fel, az dönti majd el a törvény használhatóságát. A karteltörvény a végrehajtással áll vagy bukik.

Dr. Keszthelyi Nándor.

Kivánatos-e a kartelbíróság hatáskörének a közgazdasági miniszter által kezdeményezett perekre való korlátozása?

Irta: Dr. Bratmann Pál

A Karteltörvénytervezet (T) és a nemrég nyilvánosságra került Karteljavaslat (J) közti eltérések közt nyilvánvalóan leglényegesebb a magánjogi kereset elejtése. Míg a T. a közjogi kereset mellett magánjogi keresetet is ismért, mellyel úgy a karteltag, mint bármely versenytárs kérhetette a kartel bírói érvénytelenítését, addig a J. már csak közérdekű keresetet ismer.

Elvben a magánjogi kereset elejtése nem indokolható, mert azon érvek, melyeket különösen a kartelek részéről a magánjogi keresettel szemben felhoztak, távolról sem meggyőzők. Így Nádas László dr. „Karteltörvénytervezet“ címen a Jogtud. Közlöny 1930 november 1-i számában megjelent közleménye, a kartel előnyeiben éveken át participáló tag a kartelt támadó kereseti jogát „Szerződészegés, hűtlenség és hipokrizis“-nek minősíti. Ezen felfogást nem oszthatom. Amidőn a kartelbíróság a közérdeket kívánja szolgálni, elzárható-e a bíróság oly érvek és okok elöl, melyekhez máskép, mint a kartelalakulatban tagként működött vállalat adatszolgáltatása által hozzájutni nem is képes? Kétségtelen, hogy a kartel feloszlatására törő tag adatszolgáltatása nem feltétlenül megbízható. De vajjon a polgári perben participáló felek perbeli kijelentései mindig a 100%-os igazságot fedik-e? Az érvek megrostálása, a körülmények mérlegelése a